

GUILLAUME DUFAY
MISSA SE LA FACE AY PALE
with the mass propers from
CHORALIS CONSTANTINUS

ENSEMBLE
CINQUECENTO
(A U S Z T R I A)

CHORALIS CONSTANTINUS 500

A HABSBURG CSÁSZÁRI UDVAR ÉNEKES SZERTARTÁSAI A 15-16. SZÁZADI GYAKORLAT ALAPJÁN
VOCAL LITURGICAL MUSIC IN THE HABSBURG IMPERIAL COURT ACCORDING TO 15TH AND 16TH-CENTURY PRACTICES

Heinrich Isaac (c.1450-1517)

Születésének pontos idejét és helyét nem tudjuk. Feltehetően 1450 körül született Németalföldön, ahogy ezt az életének korai szakaszára vonatkozó itáliai forrásokból következtetni lehet, amelyekben „Arrigho de Ugho da Fiandra” említik.

Életéről elsőként 1484-ből van adatunk. Ekkor Lorenzo „il Magnifico” de Medici szolgálatában állt Firenzében. Itt a család által patronált három templom énekese és komponistája volt, valamint Lorenzo gyermekeinek zenei nevelését is ellátta. Gyakran komponált világi műveket is az udvar költőinek, vagy a család tagjainak verseire is. Giovanni Medici később X. Leó pápáként felkarolta és jelentős feladattal látta el idősebb tanítómesterét.

Isaac 10 évet töltött Firenzében, majd 1494-ben Lorenzo halála után két évvel távozott a városból, de nem örökre. A korai firenzei évek alatt megházasodott, és Lorenzo segítségével házat vásárolt a városban, közel a Medici palotához. Isaac távozása után felesége Firenzében maradt, így a komponista – amikor csak tehetett – hazalátogatott. Egy helyi intézménnyel kötött szerződése fennmaradt, miszerint ők gondoskodnak Isaac feleségének ellátásáról, ételt és bort szállítottak a házhoz évenkénti díjazás fejében.

Legközelebbi adatunk szerint 1496. novemberében csatlakozik I. Miksa császárhoz, aki ekkor Pisában állomásozik. A Habsburg udvar eddig kívül esett a németalföldi zeneszerzők „hatósugarán”, Isaac az első, aki a császár szolgálatában magas szintre juttatja, felvirágoztatja az udvar zenei életét.

1497. áprilisában már szerepel a neve a bécsi udvar fizetési jegyzékén, mint „udvari komponista”. A kedvező feltételek hatására feleségét is Bécsbe hozatja.

Az új pozíció megváltoztatja saját műveinek repertoárját. Németalföldön és Itáliában töltött idejéből elsősorban francia és olasz nyelvű világi darabjai maradtak fenn, ettől az időtől, pedig latin nyelvű motettái, liturgikus és ünnepi alkalmakra készített művei kerülnek előtérbe. Természetesen, a kor hagyománya szerint, felhasznál világi dallamokat is ezekhez az új művekhez. Az ausztriai és német területeken divatos „Lied” világi műfaját a francia chansonok művészi színvonalára emeli, és gyakran egyházi művekben is feldolgoz egy-egy ismert dallamot.

Másik jelentős újítása különösen német területeken elterjedt „alternatív” gyakorlat továbbfejlesztése. Ez a gyakorlat az *ordinarium missae* tételére volt jellemző, ami azt jelentette, hogy váltakozó módon, egy- és többszólamú részek felváltva követték egymást az egyes énekelt részekben belül. A XV-XVI. században az orgona és ének váltakozásáról is tudunk. Isaac ezt a gyakorlatot továbbfejlesztte, és kiterjeszti a *proprium missae* tételére is, kettős értelemben: egyrészt a fent leírtak szerinti váltakozás figyelembevételével, másrészt a *proprium missae* egyes tételének feldolgozását tekintve; vagyis az *introitus*, *alleluia/sequentia*, *communio* többszólamú, a köztes változó részek *graduale* és *offertorium* egyszólamú gregorián. Isaac pozíciója szerint műveit bécsi használatra komponálta, de gyakorta küldött darabokat Firenzébe, vagy más európai városokba, udvarokba. Bécs és Firenze mellett életének fontos helyszínei voltak még Torgau, Ferrara és Konstanz, ahol időről-időre megfordult.

Röviddel I. Miksával való találkozása után Bölcs Frigyes szász fejedelem udvari Kapellájának névsorában olvashatjuk Isaac nevét Torgauban, ahol ezután többször felbukkan. Még 1498 előtt felkerül a Habsburgok számadó könyvébe, és 1499-ben megfordul Firenzében is. Az 1505 körül keletkezett többszólamú mise anyagot tartalmazó kéziratban nagyrészt a torgau-i Bölcs Frigyes számára komponált művek vannak. Ezeket később jelentősen átdolgozza és a bécsi gyakorlatba már ezek a felújított művek kerülnek, amikből Isaac halála után közel 50 évvel létrejön a *Choralis Constantinus* nyomtatványa.

Ferrari látogatását egy 1502. szeptemberéből származó levél örökíti meg, melyet I. Ercole herceg egyik ügynöke küld urának: „Felbívom Fenséged figyelmet, hogy Isaac énekes Ferrarában járt, és a „La-mi-la-sol-la-si-la-mi”, témára motettát szerzett, amely nagyon jó, s amellyel két nap alatt elkészült. Ebből mindazonáltal még nem lehet többre, csupán arra következtetni, hogy nagyon gyorsan dolgozik; azonkívül azonban úgy komponál, hogy munkája tetszik az embereknek. Úgy találom, hogy alkalmasabb lenne Fenséged szolgálatára, mint Josquin, mert szívélyesebb modorú és több újat ír. Igaz ugyan, hogy Josquin jobban komponál, de a saját feje és ízlése után meg, nem pedig az emberek kívánságát követi.” A levél ellenére a herceg Josquin-t hívja meg udvarába komponistának.

Sokkal fontosabb Isaac kapcsolata a német Konstanz városával. Valamivel 1505. előtt Martin Vogelmayer volt a város orgonistája, akinek kézírásával van lejegyezve Isaac *Sub tuum praesidium* kezdetű motettája a St. Gall - MS 530 jelzetű kéziratban. Egy másik kódex (St. Gall - MS463/464) őrzi az ugyancsak Konstanzban keletkezett hatszólamú *Virgo prudentissima* motettáját. 1507-ben birodalmi gyűlést tartanak a városban, ahol Niccolò Machiavelli ünnepségén a komponista és felesége is részt vesznek. I. Miksának és a császári Kapellának ekkor Konstanz a székhelye. A katedrális püspöke, *Hugo von Hohenlandenberg* itt hallja Isaac liturgikus műveit, és valószínűleg ő veti fel a zeneszerzőnek a későbbi *Choralis Constantinus* ötletét.

Isaac életének utolsó szakaszában Ausztria liturgikus és világi zenéjének megújításán, jobbátételén fáradozik. Firenzében a Mediciék újra megerősödnek. Lorenzo halála után, Savonarola fellépésének hatására hatalmi helyzetük meggyengült, de ekkorra visszanyerik befolyásukat. Ebben nagy szerep jut Lorenzo fiának – akit Isaac még ifjúkorában tanított – Giovanni de Medicinek pápává választása, aki X. Leó néven uralkodott Rómában. A pápa 1514. május 13-án, közvetett módon levelet küld ifjúkori mesterének. Az üzenetet a Sixtus-kápolna Priorjára Niccolò da Pittis-re bízta. A pápa Isaac részére nyugdíjat biztosít 22 évvel azelőtti szolgálataiért, és arra kéri, hogy a Medici család ügyeinek intézésében, befolyásuk visszaállításában segítse Firenzében. Isaac a levél kapcsán felkeresi I. Miksát, és a pápa kérésére hivatkozva a császár szolgálatából való felmentését kéri. A császár elismerve és megköszönve eddigi szolgálatait, tekintélyes életjáradékban részesíti és elbocsátja. Isaac ezután visszatér Firenzébe és nem hivatalosan a Medici családot szolgálja, ügyeinek intézését felügyeli. Itt halt meg 1517. március 26-án.

Choralis Constantinus

A zenetörténet egyik legnagyobb vállalkozása.

1550-ben és 1555-ben Hieronymus Formschneider nürnbergi kiadónak köszönhetően jelent meg három kötet terjedelemben a teljes egyházi évet felölelő mise-proprium anyagokat tartalmazó kiadvány.

Az első kötet a vasárnapok szertartásához kapcsolódó tételeket közli. A második kötetben a nagyobb egyházi ünnepek (húsvét, pünkösd, mennybemenetel stb.) liturgikus tételei találhatóak, míg a harmadik kötetben a szentek ünnepeihez kapcsolódóan közöl műveket, kiegészítve néhány egyedi ünnep anyagával (akadnak duplikált alkalmak a második kötettel összevetve, némileg eltérő liturgikus tételekkel), illetve néhány alternatív gyakorlat szerint megkomponált mise-ordinárium ciklus is helyet kapott az utolsó kötetben.

Próbáljuk áttekinteni ennek a hatalmas zenei kincsnek a keletkezésétől a nyomtatott megjelenéséig terjedő közel 50 évig tartó kalandos történetét!

A történet 1507-ig nyúlik vissza, amikor Heinrich Isaac a császári Kapella zeneszerzőjeként I. Miksa kíséretében Konstanz városában tartózkodik. Ekkor figyel fel rá a katedrális püspöke, és kéri fel egy teljes egyházi évet felölelő liturgikus énekanyag megkomponálására, a konstanzi katedrális számára. Isaac 1508. április 14-én megbízást kap a katedrális káptalanjától a fontosabb ünnepek (*etlich officia in summis festivitatis*) „Formuláinak” (*Formularies=alapelvek*) elkészítésére. A következő feljegyzés szerint 1508. május 18-án néhány elkészített „Formula” átdolgozására kérik. Végül a megbízástól számított 19 hónappal később, 1509. november 29-én a káptalan elfogadja a teljes mise-proprium anyag „Formuláit” (*1509 Ex parte Cationales per isaac transmissi*). „Formulák” alatt valószínűleg azt a tervet kell érteni, amiben Isaac rögzíti a megzenésítendő részek liturgikus szövegét és gregorián dallam-anyagát. Ezt a tervet Isaac hátralevő életében folyamatosan valósítja meg, a „Formulák” szerint sorra komponálja meg azok többszölamú részeit. Minden bizonnyal a katedrálisban e szerint az összeállítás szerint végezték a szertartásokat 1526-ig, amikor a protestánsok támadásai elől a káptalan menekülni kényszerült Konstanzból.

Isaac konstanzi kéziratai és azok másolatai – ezekben a nehéz időkben – egy augsburgi könyvkereskedő, Georg Willer tulajdonába kerültek, aki ezeket továbbadta Hans Ott részére, Nürnbergbe. Hans Ott felismerve a „Formulák” jelentőségét, felkéri zeneszerző barátját Ludwig Senfl személyében, hogy szerkessze meg a teljes anyagot a rendelkezésre álló kéziratok és másolatok segítségével, illetve a hiányzó részeket az „Formulák” alapján egészítse ki. Senfl a feladatot kiváló ötletnek és lehetőségnek találta. A nagyszerű komponista Isaac tanítványa volt, ahogy az önéletrajzi motettájából (*Lust hab ich g'habt zur Musica*) kiderül.

Mesterét 1515-ben közvetlenül követte a Habsburg udvar zeneszerzői állásában, amit Isaac halálának idején is betöltött. Művészi céljának tartotta Isaac tervét a császári udvar Kapellájában megvalósítani, de ebben megakadályozták. 1519-ben I. Miksa halálakor az Kapellát feloszlatták, Senfl-t elbocsátották. A zeneszerző hűsége korábbi mesteréhez töretlen maradt. 1520-ban ennek ékes bizonyítékát adja a *Liber Selectarum Cantionum* c. motettás kötet megjelenítésével, melyben Isaac műveiből is többet közread.

Senfl-t új pozíciója Münchenbe, a bajor hercegi udvarba szólítja. Itt 1523-ban kapja azt a feladatot, hogy szervezzen udvari Kapellát. (Ebbe a kórusba nyer néhány évtized múlva Orlando di Lasso is felvételt mint énekes, majd az ő irányítása alatt éri el a müncheni Kapella a fénykorát.) Senfl, nem sokkal Münchenbe való megérkezése után hozzákezd Isaac műveinek másolásába. Nem véletlen, hogy a legfontosabb 4 kéziratos Isaac műveket tartalmazó forrás itt található (MSS 35-38). 1531-et írunk, amikor Hans Ott felkeresi Senfl-t tervével, aki ezután hosszú ideig dolgozik mestere hagyatékán. Hat évvel később, Ott egy másik kiadványának (*Novum et insigne opus musicum, 1537.*) előszavában beharangozza a készülő tervet: „*Isaaci pauca habere potui, sed facile id pensabimus proxima editione, qua Choralem cantum constantiensem, ut vocant vulgabimus*”. Anyagi nehézségek miatt a kötet nem tud megjelenni. Időközben Senfl 1542-1543 körül meghal, majd nemsokkal utána 1546-ban Hans Ott is. Senfl 1537-ben elkészült Isaac terveinek megszerkesztésével, a hiányzó részek kiegészítésével, összeállt a nagy mű, legalábbis erre utal, hogy halála utánról nincsenek mástól bejegyzések a kéziratban. A kiadvány Hieronymus Formschneiderhez kerül, aki 1550-ben adja ki a Choralis Constantinus I. kötetét, majd 1555-ben a II. és III. kötetet.

Több mint három évszázadnak kellett eltelnie, hogy modern átirásban is napvilágot lásson ez a sorozat. Az első két kötet modern kiadása kritikai jegyzetekkel 1898-ban és 1909-ben jelent meg Guido Adler és Anton Webern közreadásában. A korábbi erőfeszítések az 1950-es évek után felerősödtek a tekintetben, hogy alapos vizsgálat alá kerüljenek a „Formulák” egyes részei és a teljes kompozíciós sorozat. Régi Gradualék és Missalék, számos kézirat és nyomtatvány átvizsgálása történt meg a szóba jöhető egyházmegyék területén, ahol ezek a művek liturgikus használatba kerülhettek.

A konstanzi püspökséghez tartozó nyomtatott Graduale nem került elő ebből az időből, csak kéziratos Missale. Ez alapján egyértelmű, hogy a Choralis Constantinus terve az ő felkérésükre készült. A második kötetben található három szent anyaga (St. Conrad, St. Pelagius és St. Geberhard) teszi egyértelművé, hogy Isaac ezt az összeállítást Konstanz számára írta. Ezek a szentek csak a helyi liturgiában szerepelnek. A második kötet „Formuláit” összevetve a Missaléval kiderül, hogy ez a kötet teljes egészében Konstanz számára készült. Azonban más a helyzet az első és harmadik kötettel. Ezek összevetése a konstanzi Missaléval mutatnak kisebb eltéréseket, sőt esetenként a „Formulák” nincsenek semmilyen összefüggésben a misekönyvvel. Ennek a két kötetnek a legfőbb forrásai a Senfl és társai által másolt müncheni kéziratok (MSS 35-38). Ezek több liturgikus könyvvel való összehasonlítása alapján a passauai nyomtatott Graduale, az 1511-ben Bécsben megjelent Graduale Pataviense vehető mintának a „Formulákat” illetően. E szerint a Graduale szerint végezték a bécsi császári Kapella liturgikus gyakorlatát.

Az első kötetben kapnak helyet az alábbi mise-proprium anyagok: (a) Szentháromság vasárnapja, (b) 23 pünkösd utáni vasárnap, (c) Adventi időszak vasárnapjai, (d) Vízkereszti időszak vasárnapjai, (e) Nagyböjti időszak vasárnapjai, (f) Húsvéti időszak vasárnapjai és a (g) Mennybemenetel utáni vasárnap. A harmadik kötetben Senfl közreadásában a következő ünnepek tételei találhatóak: (a) Szentek közös részei, (b) 5 Tractus, (c) 17 „Formula” egyes szentek ünnepéhez és szentek közös részeihez kapcsolódva, amelyek közül 7 duplikált ünnep a második kötettel, valamint (d) 5 mise-ordinárium ciklus.

Senfl szándéka egyértelműen az volt, hogy Isaac által Konstanz felkérésére elkezdett zenei anyagot a „Formulák” alapján kiegészítse az egész egyházi évre, amihez még alternatív ordinárium sorozatot is illesztett, ami egy templomi kórus számára teljessé teszi a három kötetet. Az odaadó tanítvány megszerkesztette mestere teljes liturgikus zenei törekvéseit magába foglaló gyűjteményét. Egy dolog nem sikerült maradéktalanul, mégpedig az, hogy egy egyházmegye rítusa szerint álljon össze a teljes három kötet. Erre utal a sorozat második és harmadik részében található duplikált ünnepek sora (ami a teljes művet tekintve igencsak elenyésző). Ilyen módon kétféle gyakorlat szerint, a konstanzi és a passauai/bécsi rítus szerint áll össze a teljes sorozat.

Ezek szerint a *Choralis Constantinus* cím kissé félrevezető, hiszen az első és harmadik kötet csak a császári Kapella gyakorlata szerinti anyaggal készült el. Senfl megpróbálta megőrizni eredeti egységében az egyes ünnepek tételeit, az egyes tételek különálló részeit, ezért nem javított bele mesterének Konstanz számára összeállított második kötetének anyagába, így maradt meg ez a rítusok szerinti kettősség.

Több szempontból is nagy jelentőségű a *Choralis Constantinus* megjelenése. A kötetben rögzített előadói gyakorlatnak középkori gyökerei vannak. Az első többszólamú művek – melyek liturgikus használatra, ezen elv szerint készültek – a XII- XIII. századból maradtak fent. Legfontosabb forrásuk a francia *Notre Dame-i iskola* két alakjának *Leoninus*nak és *Perotinus*nak műveit is tartalmazó *Magnus liber organi* nevet viselő kottás kézirat. Isaac korából tudunk több zeneszerzőről is, akik ezt a gyakorlatot egy-egy proprium sorozat erejéig alkalmazták, ám sem kortársainak, sem a késői utódoknak nem sikerült ezt a teljes egyházi év alkalmaira kiterjesztenie. Ismerünk nagynevű komponistákat, akik kísérletet tettek erre vonatkozóan, de vagy nem lett teljesen kidolgozott művük, vagy nem is maradt belőle fenn kézzelfogható adat, csak írásos források utalnak erre. Ilyen például *William Byrd: Gradualia* sorozata, vagy *Giovanni Pierluigi da Palestrina: Gradualia* terve.

A XVI. század közepén, a német kottakiadásban ritkaság volt, hogy külön kiadványt jelentessenek meg egy szerző műveiből, főleg hogyha az illető nem német születésű. Heinrich Isaac volt az első, aki ilyen megtiszteltetésben részesült.

Ez a mű az utókorra hagyományozza a korabeli német egyházzenei gyakorlatot, I. Miksa császár és más jeles fejedelmek udvarainak énekes hagyományát.

Ez az első olyan jellegű kiadvány, amelyet a későbbi összkiadások (*Opera omnia*) előfutárának tekinthetünk.

Liturgikus szempontból pedig, a megjelenés után az első rész, a vasárnapok anyagát tartalmazó kötet alapján folytak a vasárnapi szentmisék a Habsburg udvarban, és ez a gyakorlat elterjedt egész Ausztriában, Németországban és a svájci egyházban, aminek rövid időn belül a reformáció terjedése szabott gátat.

Guillaume Dufay az észak-francia Cambrai város közelében, 1400 körül született, valószínűleg flamand-vallon származású volt. 1409-től a város templomában volt kórista fiú, majd 1413–14-ben ugyanott klerikus (káplán) volt. Tanára valószínűleg Richard Loqueville, a neves zeneszerző volt. Felnőtt zenészként, zeneszerzőként Európa számos országában élt. 1420–1426 tájékán a Malatesták udvarában volt alkalmazásban Riminiben és Pesaróban, ahol ünnepi miséket, dómszentelési éneket írt. 1427-ben Bolognából írt egy levelet, itt szentelték pappá. 1428-tól 1433-ig és 1435-től 1437-ig a római pápai kórusban énekelt. Itt írta IV. Jenő pápa megválasztása alkalmából ötszólamú *Ecclesia militantis* című motettáját. Rómában születtek *Sanctus papale* és *Supremum est* című darabjai, a második római időszakban pedig a firenzei dóm felszentelésére készült, zenetörténeti jelentőségű, négyszólamú *Nuper rosarum flores*. A két római szakasz között Savoyai Lajos karmestere volt, közben hosszabb időre hazalátogatott (többek között cambrai kanonoki kinevezése előkészítése céljából is). Savoyában szerezte *Magnanimes gentis* című motettáját, és mindemellett a bolognai egyetemen jogi baccalaureátust szerzett. 1436-ban nevezték ki Cambrai kanonokává (IV. Jenő pápa és Jó Fülöp burgundi herceg támogatásával), és emellett Monsban is kanonok lett.

1449-ben ismerkedett meg Gilles Binchois-val, a kor másik neves zeneszerzőjével, és kettőjüket az „új művészet” mestereiként említi Martin le France költő. Dufay a burgundiai udvar vezető zeneszerzője lett, a herceg udvari kápláni, illetve énekesi címet adományozott neki. Az udvarban a kor legjobb zenészeivel és énekeseivel dolgozhatott együtt. A fiatal zenészek mesterüknek tekintették, sorra látogatták Cambraiban és fejezték ki hódolatuikat (Morton, Ghizeghem, Compère, Tinctoris és mások). Az ő szemükben Dufay a „Lumen totius musicae” volt, Tinctoris pedig 1477-ben kijelentette, hogy „csak 40 éve óta érdemes zenét hallgatni”, azaz Dufay és az „új művészet” létrejötté óta.

1478. április 26-án, a firenzei Dómban a szentmise alatt Lorenzo de’ Medicit és fivérét, Giulianót összeesküvők megtámadták. Ez a „Pazzi-féle összeesküvés” néven vált később nevezetessé. Csak az egyik fivér élte túl a merényletet – Lorenzo.

Guillaume Dufay, aki 1436-ban komponált egy motettát a firenzei templom számára, 20 évvel a Lorenzót ért támadás előtt levélben fordult hozzá, amivel állást remélt magának Firenzében. Lehetséges, hogy elküldte a nagyszerű *Missa Se la face ay pale* művét is, amit ebben az időben komponált. Dufay azonban sohasem nyert pozíciót a Medici udvarban, így visszatért Cambrai-be, ahol 4 évvel a „Pazzi-összeesküvés” előtt meghalt.

Mária bemutatása (lat. *Praesentatio Mariae - november 21.*), melynek dátumát a bemutatás hagyománya szerint határozták meg: az újszülött Máriát a szokásnak megfelelően 70 nappal a születése (szept. 8.) után bemutatták az Úrnak. I. Jusztinianosz császár (ur. 527-565) 543-ban templomot építtetett Mária föltételezett születési helyén. Történelmileg Mária Bemutatásának ünnepe e templom dedikációs emléknappja.

Konstantinápolyban a Jeruzsálemből származott I. *Germanus* pátriárka (715-30) kezdte ünnepelni. I. (Komnenosz) *Manuel* bizánci császár (1143-80) 1166-ban parancsolt ünnep rangjára emelte.

A pápai udvar az avignoni fogság alatt ismerkedett meg az ünneppel Philippe de Maizieres ciprusi követ révén. 1373 után több Nyugati egyházmegye átvette. IV. *Sixtus* pápa (ur. 1471-84) 1472-ben általános engedélye után szabadon választott ünnepként bárhol megülték. V. *Pius* pápa (ur. 1566-72) nem vette föl a tridenti zsinat utáni liturgiába, de sokak kérésére végül V. *Sixtus* pápa 1585-ben már jóváhagyta Mária bemutatásának általános ünneplését.

Efezus mellett Mária háza közelében a síkságon állt a *Karakelia-Panagia* („a Legszentebb platánoknál”)-templom, melynek ünnepe szintén november 21. volt.

Magyarországon a Pray-kódex már 1200 körül ünnepli, tehát hazánk már az Árpád-korban átvette Bizánctól. Ezt III. *Béla* (ur. 1172-96) Bizáncban, Manuel Komnenosz udvarában kapott neveltetése is valószínűsíti.

Guillaume Dufay: *Se la face ay pale* (Chanson a3)

Introitus – Heinrich Isaac: **Gaudeamus omnes in Dómino** (Choralis Constantinus II.)

Kyrie – Guillaume Dufay: *Missa Se la face ay pale*

Gloria – Guillaume Dufay: *Missa Se la face ay pale*

Graduale – **Benedicta et venerabilis** (Graduale Pataviense, fol. 170)

Alleluia – Heinrich Isaac: **Felix virgo** (Choralis Constantinus II.)

Sequentia – Heinrich Isaac: **Altissima providente** (Choralis Constantinus II.)

Credo – Guillaume Dufay: *Missa Se la face ay pale*

Offertorium – **Felix namque** (Graduale Pataviense, fol. 172)

Sanctus – Guillaume Dufay: *Missa Se la face ay pale*

Agnus Dei – Guillaume Dufay: *Missa Se la face ay pale*

Communio – Heinrich Isaac: **Beata viscera** (Choralis Constantinus II.)

Exitus – Heinrich Isaac: **Quis dabit capiti meo aquam?**

A FLORENTINE TRAGEDY Præsentatiónis Mariæ

Se la face ay pale,
la cause est aimer,
c'est la principale
Et tant m'est amer aimer,
qu'en l'amer me voudroye voir.

Or scet bien de voir,
la belle a qui suis
que nul bien avoir
sans elle ne puis.

C'est la plus reale
qu'on puist regarder,
De s'amour leiale
ne me puis garder,
fol sui de agarder.

Ne faire devoir
d'amours recevoir
fors d'elle, je cuis.
Se ne veil douloir,
sans elle ne puis.

Introitus

Gaudeamus omnes in Dómino, diem festum
celebrantes sub honóre Mariæ Virgínis: de cuius
conceptione gaudent Angeli, et collaudant Fílium
Dei.

Ps. Eructávit cor meum verbum bonum: dico ego
ópera regi.

Glória Patri et Fílio et Spirítui Sancto sicut erat in
príncipio et nunc et semper et in sæcula sæculórum.
Amen.

Kýrie, eléison.
Christe, eléison.
Kýrie, eléison.

Glória in excelsis Deo et in terra pax homínibus bonæ
voluntátis. Laudamus te, benedicimus te, adoramus
te, glorificamus te, gratias ágimus tibi propter
magnam glóriam tuam, Dómine Deus, Rex cælestis
Deus Pater omnipotens, Dómine Fíli unigénite,
Iesu Christe, *Spirítus et alme orphanórum*, Dómine
Deus, Agnus Dei, Fílius Patrís, *Primogénitus Mariæ
virgínis matris*, qui tollis peccáta mundi, miserere
nobis; qui tollis peccáta mundi, súscipe
deprecationem nostram. *Ad Mariæ glóriam.* Qui
sedes ad dexteram Patrís, miserere nobis. Quóniam
tu solus Sanctus, *Mariam sanctificans*, tu solus
Dóminus, *Mariam gubernans*, tu solus Altíssimus,
Mariam coronans. Iesu Christe, cum Sancto Spíritu: in
glória Dei Patrís. Amen.

Graduale

Benedícta et venerábilis es, virgo María: quæ sine
tactu pudóris invénta es mater Salvatóris. V) Virgo
Dei Génitrix, quem totus non capit orbis, in tua se
clausit víscera factus homo.

Allelúia

V) Félix virgo quæ nondum edita matrís alvo
replétur grátia et in templo Dei repósitá illustrátor
summa perítia

Sequentia

Altíssima providente cuncta recte disponente Dei
sapientia:
Uno nexu coniugatis Ioachim et Anna, gratis iuga
sunt sterilia.
Ex cordis affectu toto Domino fideli voto se
strinxerunt pariter:
Mox si prolem illis dare dignetur, hanc dedicare in
templo perenniter.
Angelus apparuit lucidus, qui docuit exauditavota:
Regis summi gratia ut detur illis filia gratiosa tota.
In utero consecrata, Miro modo generata, gignet
mirabilis:

Belvárosi Szent Mihály Templom
(2010. november 19., 19.00)

Introitus

Örvendjünk mindnyájan az Úrban, ünnepet űlve a
boldogságos szűz Mária tiszteletére, kinek
fogantatásán örülnek ma az angyalok és
magasztalják az Isten Fiát.

Ps. Szívem ünnepi szózáttól árad, zengem dalmat a
Királynak.

Dicsőség az Atyának és Fiúnak és Szentlélek
Istennek. Miképpen kezdetben vala, most és
mindenkor és mindörökkön örökké. Amen.

Uram, irgalmazz!
Krisztus, kegyelmezz!
Uram, irgalmazz!

Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség a
jóakarató embereknek. Dicsóítünk téged, áldunk
téged, imádunk téged, magasztalunk téged, hálát
adunk neked nagy dicsőségédért, Urunk és
Istenünk, mennyei Király, mindenható Atyaisten.
Urunk, Jézus Krisztus, egyszülött Fiú, Urunk és
Istenünk, Isten Báránya, az Atyának Fia, te elveszed
a világ bűneit, irgalmazz nekünk; te elveszed a világ
bűneit, hallgasd meg könyörgésünket. Te az Atya
jobbán űlsz, irgalmazz nekünk. Mert egyedül te
vagy a Szent, te vagy az Úr, te vagy az egyetlen
Főlség, Jézus Krisztus, a Szentlélekkel együtt, az
Atyaisten dicsőségében. Amen.

Graduale

Áldott és tiszteletreméltó vagy, Szűz Mária, mert
szüzességed sérelme nélkül a Megváltó anyja lettél.
V) Szűz Szülője Istennek, Az, akit az egész világ
nem tud fogadni, emberré lévén, tebenned
lakozott.

Allelúia

V)

Sequentia

St. Michael's Church
(19. November, 2010. at 7 PM)

If my face is pale, the cause is love,
that is the principal reason,
And to love is so bitter
that I want to throw myself into the sea.

Now, she knows well, the lady whom I serve,
that without her I cannot be happy.

It is the most real that one can regard:
I cannot guard myself from loyal love,
I am mad from it.

Don't make a duty of receiving
love so strongly from her.
If one does not desire pain,
without her, I cannot.

Introitus

Let us rejoice in the Lord, celebrating a feast-day in
honour of the Blessed Virgin Mary, at whose
conception the angels rejoice and praise the Son of
God.

Ps. My heart hath uttered a good word: I tell my
works to the king.

Glory be to the Father, and to the Son, and to the
Holy Ghost. As it was in the beginning, is now, and
ever shall be, world without end. Amen.

Lord, have mercy.
Christ, have mercy.
Lord, have mercy.

Glory to God in the highest. And on earth peace to
people of good will. We praise You. We bless You.
We worship You. We glorify You. Lord God,
heavenly King, God the Father almighty. Lord Jesus
Christ, the Only-begotten Son. Lord God, Lamb of
God, Son of the Father. You who take away the
sins of the world, have mercy on us. You who take
away the sins of the world, receive our prayer. You
who sit at the right hand of the Father, have mercy
on us. For You alone are holy. You alone are Lord.
You alone are the Most High, Jesus Christ, with the
Holy Spirit, in the Glory of God the Father. Amen.

Graduale

Blessed and venerable art thou, O Virgin Mary,
who, without spot, wast found the Mother of the
Saviour. V) Virgin Mother of God, He Whom the
whole world containeth not, being made man, shut
Himself in thy womb.

Allelúia

V)

Sequentia

Altissimi Patris natum virgo manens, qui reatum
mundi tollet gratius.
Benedicta virgo nata templo trina praesentata inter
quinis gradibus:
Erecta velox ascendit et uterque parens tendit
ornando se vestibus.
Nova fulsit gloria templum, dum eximina virgo
praesentatur:
Edocta divinitus, visitata caelitus, angelis laetatur.
Dum ut nubant iubet multis, princeps puellis
adultis, primo virgo renuit:
Ipsam namque devovere parentes ipsa manere virgo
voto statuit.
Consultus Deus responsum dat, ut virgo sumat
sponsum, quem pandet flos editus:
Ostensus Ioseph puellam ad parentum duxit cellam,
nuptiis sollicitus.
Tunc Gabriel ad virginem ferens conceptus
ordinem delegatur:
Erudita stat tacita, verba quae sint insolita meditatur.
Et cum ille tradidit modum, virgo credidit, sicque
sacro flamine
Mox verbum concipitur, et quod nusquam clauditur
conditur in virgine.
Ecce virgo singularis, quanta laude sublimaris,
quanta fulges gloria:
Nos ergo sic tuearis, ut fructu, quo gloriaris,
fruemur in patria.

Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem caeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium. Et in unum Dominum Iesum Christum, Filium Dei unigenitum, et ex Patre natum ante omnia saecula. Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de caelis. Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, et homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato; passus et sepultus est, et resurrexit tertia die, secundum Scripturas, et ascendit in caelum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria, iudicare vivos et mortuos, cuius regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum, Dominum et vivificantem: qui ex Patre Filioque procedit. Qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur: qui locutus est per prophetas. Et unam, sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum baptismum in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum et vitam venturi saeculi. Amen.

Offertorium

Felix namque es sacra Virgo Maria, et omni laude dignissima: quia ex te ortus est sol iustitiae, Christus Deus noster.

Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth. Pleni sunt caeli et terra gloria tua. Hosanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Domini. Hosanna in excelsis.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi: miserere nobis. Agnus Dei, qui tollis peccata mundi: dona nobis pacem.

Communio

Beata viscera Mariae Virginis, quae portaverunt aeterni Patris Filium.

Motetta

Quis dabit capiti meo
aquam? Quis oculis meis
fontem lacrimarum dabit,
ut nocte fleam?
ut nocte fleam?

Hiszek az egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek, minden láthatónak és láthatatlannak Teremtőjében. Hiszek az egy Úrban, Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, aki az Atyától született az idő kezdete előtt. Isten az Istentől, Világosság a Világosságtól, valóságos Isten a valóságos Istentől, született, de nem teremtmény, az Atyával egylényegű; és minden általa lett. Értünk, emberekért, a mi üdvösségünkért leszállott a mennyből. Megtestesült a Szentlélek erejéből Szűz Máriától, és emberré lett. Poncius Pilátus alatt értünk keresztre feszítették, kínhalt szenvedett és eltemették. Harmadnapra feltámadott az Írások szerint, fölment a mennybe, ott ül az Atyának jobbján, de újra eljön dicsőségben, ítélni élőket és holtakat, és országának nem lesz vége. Hiszek a Szentlélekben, Urunkban és életünkben, aki az Atyától és a Fiútól származik; akit éppúgy imádunk és dicsőítünk, mint az Atyát és a Fiút. Ő szólt a próféták szavával. Hiszek az egy, szent, katolikus és apostoli Anyaszentegyházban, vallom az egy keresztséget a bűnök bocsánatára, várom a holtak feltámadását és az eljövendő örök életet. Ámen.

Offertorium

Boldog vagy, szent Szűz Mária és minden dicsőretné legméltóbb, mert belőled kelt fel az igazság napja, Krisztus, a mi Istenünk.

Szent vagy, szent vagy, szent vagy, mindenség Ura, Istene. Dicsőség betölti a mennyet és a földet. Hozsanna a magasságban. Áldott, aki jön az Úr nevében. Hozsanna a magasságban.

Isten Báránya, te elveszed a világ bűneit: irgalmazz nekünk. Isten Báránya, te elveszed a világ bűneit: irgalmazz nekünk. Isten Báránya, te elveszed a világ bűneit: adj nekünk békét.

Communio

Boldog vagy, Szűz Mária bensődben, mert az örök Atya Fiát hordoztad.

Motetta

I believe in one God, The Father Almighty, Maker of heaven and earth, and of all things visible and invisible. And in one Lord, Jesus Christ, the Only-begotten Son of God. Born of the Father before all ages. God of God, Light of Light, true God of true God. Begotten, not made, of one substance with the Father. By whom all things were made. Who for us men and for our salvation came down from heaven. And became incarnate by the Holy Spirit of the Virgin Mary: AND WAS MADE MAN. He was also crucified for us, suffered under Pontius Pilate, and was buried. And on the third day He rose again according to the Scriptures. He ascended into heaven and sits at the right hand of the Father. He will come again in glory to judge the living and the dead and His kingdom will have no end. And in the Holy Spirit, the Lord and Giver of life, Who proceeds from the Father and the Son. Who together with the Father and the Son is adored and glorified, and who spoke through the prophets. And one holy, Catholic and Apostolic Church. I confess one baptism for the forgiveness of sins and I await the resurrection of the dead and the life of the world to come. Amen.

Offertorium

For truly, happy one, you are the holy Virgin Mary, and the Virgin worthiest of every praise: for out of you is risen the sun of justice, Jesus Christ our God.

Holy, Holy, Holy Lord God of Hosts. Heaven and earth are filled with your glory. Hosanna in the highest. Blessed is He Who comes in the Name of the Lord. Hosanna in the highest.

Lamb of God, Who take away the sins of the world, have mercy on us. Lamb of God, Who take away the sins of the world, have mercy on us. Lamb of God, Who take away the sins of the world, grant us peace.

Communio

Blessed is the womb of the Virgin Mary, that bore the son of the everlasting Father.

Motetta

O That my head were
waters, and my eyes
a fount of tears,
that I might weep by day
and weep by night!

Sic turtur viduus solet,
 sic cygnus moriens solet,
 sic luscinia conqueri.
 Heu miser, miser!
 O dolor, dolor!

Laurus impetu fulminis
 illa illa iacet subito,
 Laurus omnium celebris
 Musarum choris, nympharum choris.
 (Cf: *Et requiescamus in pace.*)

Sub cuius patula coma
 et Phoebi lyra blandius
 insonat et vox dulcius;
 nunc murta omnia,
 nunc surda omnia.

So mourns the widowed turtledove,
 so mourns the dying swan,
 so mourns the nightingale
 Ah, woe is me!
 O grief, o grief!

Lightning has struck
 our laurel tree,
 our laurel so dear
 to all the muses and the dances of the nymphs.
 (Cf: *And rest in peace.*)

Beneath whose spreading boughs
 Phoebus himself more sweetly
 played and sang.
 Now all is mute
 and there is none to hear.

**Angelo Poliziano: Lament on the Death of
 Lorenzo de' Medici (1492)**

www.ensemblecinquecento.com

Jakob Huppmann, Superius - Terry Wey, Altus - Thomas Künne, Tenor - Ulfried Staber, Bassus

2 0 1 0

*Fővédnök: Habsburg-Lotharingiai Mihály főherceg
 Patronage: Michael von Habsburg-Lothringen Archduke of Austria*

November 20. Szombat 18.30 Saturday 6.30 PM	Translatio Corbiniani <i>szertartás / liturgy</i>	Corvina Consort <i>Belépés ingyenes</i> Entry free	Belvárosi (Pesti) Ferences Templom Franciscan Church of Pest
November 23. Kedd 18.30 Tuesday 6.30 PM	S. Felicitatis, Martyris <i>szertartás / liturgy</i>	Corvina Consort <i>Belépés ingyenes</i> Entry free	Avilai Nagy Szent Teréz Plébániatemplom St. Teresa of Avila Parish Church
November 24. Kedd 18.00 Tuesday 6 PM	S. Chrysogoni, Martyris <i>szertartás / liturgy</i>	Corvina Consort <i>Belépés ingyenes</i> Entry free	Szent István Bazilika St. Stephen's Basilica
November 26. Péntek 18.30 Friday 6.30 PM	S. Conradi, Episcopi <i>szertartás / liturgy</i>	Corvina Consort <i>Belépés ingyenes</i> Entry free	Belvárosi (Pesti) Ferences Templom Franciscan Church of Pest
November 29. Hétfő 18.30 Monday 6.30 PM	In vigilia Andreae, Apostoli <i>szertartás / liturgy</i>	Corvina Consort <i>Belépés ingyenes</i> Entry free	Avilai Nagy Szent Teréz Plébániatemplom St. Teresa of Avila Parish Church

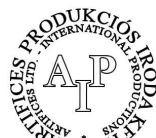
Belvárosi Főplébániatemplom/Inner City Parish Church (1056 Budapest, Március 15. tér)

Belvárosi Szent Mihály Templom/St. Michael's Church (1056 Budapest, Váci u. 47/b)

Szent István Bazilika/St. Stephen's Basilica (1051 Budapest, Szent István tér 1.)

Belvárosi (Pesti) Ferences Templom/Franciscan Church of Pest (1053 Budapest, Ferenciek tere 9.)

Avilai Nagy Szent Teréz Plébániatemplom/St. Teresa of Avila Parish Church (1065 Budapest, Pethő S. u. 2.)

Tomos Bt.
 Közép-Európai Haydn Egyesület

Belváros-Lipótváros Önkormányzata
 Fővárosi Önkormányzat Gazdasági Bizottsága
 Fővárosi Önkormányzat Kulturális Bizottsága

Co-organized by
 Arts and Artists
 Management

Artistic director: Kalmanovits Zoltán
Organized by Musica Aeterna Art Foundation
Co-organized by Arts and Artists Management

W W W . C H O R A L I S C O N S T A N T I N U S . H U